

SERRA D'OR

setembre 1968



el Born, quasi un misteri

RESTRICCIONS MENTALS

una tassa de te, un piano, uns tancs, uns dubtes...

per Joan Fuster

Davant d'aquella tassa de te, inefablement superflua i mesocràtica, la notícia encara em va semblar més incisiva. Havíem anat a parar a un local del Terreno, escàs de clientela, tranquil, d'aire pseudo-britànic. Beure te, i te calent, a Palma de Mallorca, en el ple de l'agost, a mitja tarda, és probablement una operació idiota... El diari local anunciava el fet amb lletres grosses i sense comentaris: forces militars soviètiques havien entrat en territori txecoslovac. La cosa es veia venir: de fet, no constituïa cap sorpresa. De moment, però, només es prestava a especulacions aproximatives, si havíem de partir del text que llegíem. Potser no era lícit de fer conjectures damunt unes redaccions d'agència tan laconiques. De més a més, la vida política té cops amagats, com aquell qui diu. El mateix dia, de matí, havia fullejat un «Monde» que acabava d'arribar a l'illa. «Le piano devient une 'arme' du prolétariat», deia un titular de segona pàgina. La nota, requadrada, transcrivía uns paràgrafs del «Diari del Poble» de Pekín. La senyora de Mao Tse-Tung, el 1964, havia introduït aquest venerable instrument de tecla en els usos de l'òpera nacional xinesa, i ara, precisament a Praga, al mateix temps que Moscou i Praga es debatien en una estranya tensió «diplomàtica», la petita ampliació musical pekinesa mereixia un subratllat del periòdic de París. «Ce succès a fait du piano une arme aux mains du prolétariat et il est promis à un brillant avenir s'il est utilisé par les travailleurs, les paysans et les soldats.» Són les paraules orientals, que tradueix «Le Monde». «Le Monde», publicació voluptuosament conservadora, les destaca, és clar, amb el sant propòsit d'acusar-ne el perfil grotesc. Però no se sap mai: resulta ben probable que, avui, un piano sigui més «útil» a la Xina revolucionària que no a l'Europa de les fatigades melonians. No, no és gens grotesc, el piano de Mao. Certament, Xina queda molt lluny. Txecoslovàquia, per contra... Txecoslovàquia és aquí a la vora. I la premsa, l'endemà, ja es manifestava més explícita. Tal vegada massa explícita i tot, per al meu gust d'escèptic. Després hem pogut veure com exagerava. L'episodi, al capdavant, no s'ha reflectit en xifres gaire luctuoses: menys morts que en un final de setmana per carreteres neocapitalistes. No tracto d'establir comparacions estèrils, però. En tot cas, hi havia els tancs: tancs pels carrers de Praga, i això era penós. I uns tancs que, de més a més, no eren de fabricació nacional. La presència de tancs en la via pública, segons sembla, esdevé particularment depressiva quan els artefactes pertanyen a una autoritat forastera, mentre que si porten marca autòctona es fan més tolerables. Una acreditada superstició ho vol així. L'incident era greu, doncs. Han passat els dies, i hem comprovat que, en efecte, ho era: ho és encara. Potser tan greu fora de Txecoslovàquia com a dintre. Les conseqüències a l'interior de l'Estat hauran

de ser, sens dubte, molt importants. Les fotos, els films informatius, ens han revelat que els indígenes, els joves sobretot, giraven entorn de les màquines invasores amb una alegre desimboltura, esgrimint banderes i crits hostils, sense rebre'n una rèplica violenta; la gent, en general, ha continuat treballant, vivint, morint al llit, com de costum; els polítics peroraven, discutien, pactaven, a estones amb èxit. Tot això fa creure que, en definitiva, malgrat decidir-s'hi el futur del país, i no és poc!, la cosa es produïa en termes bastant benèvols: inicialment, si més no. Fora de Txecoslovàquia es decidia, al mateix temps, un altre futur voluminosament impressionant: el de l'esquerra de tot arreu. Davant la peripècia, les dretes han engegat el seu magnífic aparell de clamor. Ho han fet amb una extraordinària satisfacció, no cal dir-ho. Era l'oportunitat de reprendre la guerra freda i de compensar la propaganda contra la pústula del Vietnam. L'esquerra, en canvi... Enfront d'unes dretes «lògiques», l'esquerra no ha sabut què fer. Bàsicament, això que anomenem esquerra mai no sol saber què fer, i és per aquesta raó que les dretes manen en més de mig món. Bé: no sols per aquesta raó, però també per ella. La branca sentimental, eticista i literària de l'esquerranisme ha estat tan agressiva com les dretes, o més, en els escarfaalls. Algun titular de «Le Nouvel Observateur», per exemple, podria ben bé haver-se publicat sense esmenes al «Rivarol». No citaré J. P. Sartre, que fins i tot ha parlat de «crim de guerra», perquè aquest filòsof sempre l'erra de mig a mig en política, i seria deshonest de retreure'l. Podríem esmentar milers de casos similars, però. Aquest bestiar líric-humanístic — en el qual m'incloc jo mateix, ai! — ha viscut i viu ofuscats per antinòmies i malentesos, i ara demostra fins a quin punt la seva desorientació és profunda. Una esquerra que sembla identificar-se amb les dretes, ¿serà encara «esquerra»? M'ho pregunto... Com a mínim, el desconcert que s'hi ha desencadenat és memorable, i tardarà uns quants anys a recuperar-se'n. Pitjor és, tanmateix, l'espectacle que ofereix el sector *soi-disant* marxista. Un avantatge, almenys, haurà tingut el fet de Txecoslovàquia: el d'haver-nos descobert que no pocs autotitulats marxistes no ho eren gens, o no ho eren com deien. Darrera una fraseologia llampant però barata, mal apresada en manuals expeditius, perdurava el seu «idealisme» autèntic: l'universal petit-burgès hi continuava arrecebat. Com que la situació plantejada no venia prevista en cap llibret de costura, no sabien a què atènyer-se, i, deixats a la pròpia iniciativa, han ensenyat les misèries. Els hem sentit invocar «principis» solenníssims, de la més tronada mitologia tradicional. Algú s'ha atrevit a argüir fins i tot la noció de «Dret Internacional», la de «sobirania», com si fossin estranyes al context genèric de la lluita de classes i de l'internacionalisme proletari. I més con-

tradiccions del mateix estil... A mi, liberal taciturn i desconfiat, això no arriba a escandalitzar-me, però m'irrita. Al Terreno, bevent un te increïble, la senyoreta insular i el noi aspirant a erudit que m'a-companyaven, ja van haver d'escoltar-me les primeres intemperàncies — molt tènues, encara. És desolador que no tinguem intel·lectuals marxistes: ho hauré de dir així. D'altra banda, el confusionisme dels últims mesos, en aquest punt, ha estat curiós. Ens han volgut fer passar Marcuse com un pensador progressista, mentre que no passa de ser un reaccionari una mica més espavilat que els altres, i hem hagut de llegir emotives apologies dels nens anarcoides de la Sorbona, probablement inspirades per una modalitat nova de daltonisme que confon, en matèria de banderes, el negre amb el vermell. I així van les coses... Més trista ha estat, encara, l'actitud dels partits comunistes que treballen en l'àrea de l'OTAN: l'italià i el francès, concretament, s'han apresat a censurar — més o menys delicadament — Moscou. La «Pravda» els ha retrucat amb una denúncia exacta: incongruència. Les objeccions de Longo i de Waldeck Rochet, lacrimògenes i escrupoloses, no encaixen, malgrat la cautela verbal, amb la teoria ni amb la praxis del més elemental marxisme. Concretament, ningú no gosaria afirmar que han estat formulades per gent familiaritzada amb la lectura de Lenin. Els estralls que el revisionisme i el nacionalisme han fet en les files «ortodoxes», s'hi han evidenciat d'una manera estentòria. I la insídia ha saltat de seguida: estalinisme! La paraula denigrant ha circulat fluidament per aquest cantó, simultània i simètrica a la malícia del cantó oposat... El problema de fons és l'embolic «intern» — que no és «intern» — de Txecoslovàquia. ¿Desviacionisme? Sí, i cap a la dreta: el famós manifest dels «2.000 mots» n'és una prova, entre moltes més. I, damunt, la interferència «internacional» del Pacte de Varsòvia. I... No intento justificar res: alto! El meu ofici no és de «justificar», precisament. Però sí que voldria «dilucidar», i que el lector em perdoni un verb tan recargolat. Deixant de banda la posició natural i òbvia de les dretes, queda pendent la visió, o la versió, «esquerrana», rigorosament esquerrana, del problema. Ni que només sigui per curiositat, valdria la pena d'clarificar-la. Però, ara com ara, no hi he advertit unes sinceres ganes de puntualitzar conceptes, de renovar les anàlisis, de replantejar la veracitat de les dades... La veu de Pekín, globalment condemnatòria, tampoc no hi aporta res de nou... Torno a insistir: jo només sóc un liberal arterioescleròtic, un liberal en el més mal sentit del vocable, i per això reclamo lucidesa. I reclamo alguna cosa més. Perquè professo la vella consigna de Gambetta, o de ves a saber quin altre arqueològic monstre del radicalisme vuitcentista: «Pas d'enemi à gauche!» I ara miro a l'esquerra, i només hi veig un buit angoixós. Ni enemics ni res... — JOAN FUSTER.